

## Ricard Blasco, l'enorme ombra d'un erudit

Ara fa vint anys de la mort d'una de les figures intel·lectuals més importants del País Valencià i també de les més oblidades

*El País*, Francesc Viadel. Barcelona (19/02/2014)



L'escriptor i cineasta Ricard Blasco.

El periodista Julià Garcia Candau encara no ha pogut esborrar de la memòria el 9 de febrer de 1994, ara fa vint anys, al crematori del cementeri de l'Almudena de Madrid. Acomiadava Ricard Blasco i Laguna, juntament amb un petit grup d'amics, i les filles del finat. Un altre periodista, Francesc de Paula Burguera, va ser l'encarregat de solemnitzar el sepeli civil amb les seues sentides paraules. Dies després, Burguera recordaria en una necrològica breu publicada en *El Temps* que tothora els colors de la senyera van acompanyar els darrers moments de Blasco.

A penes un parell d'anys abans, en el número 11 de *L'Aiguadolç* dedicat a l'intel·lectual, l'escriptor Gonçal Castelló recordava amb un lleu deix d'amargor que el seu amic Blasco,

jubilat i vidu, amb problemes familiars i d'habitatge a València, s'havia hagut de quedar sense remei a Madrid, com "un exiliat", remarcava. "No sé si aquell va ser un dia assolellat, no ho sé, jo només el recordo gris, ennuvolat, molt trist...", assegura encara Garcia Candau. "Blasco era un bon home, un gran conversador que havies de deixar parlar perquè sempre n'aprenies alguna cosa", afig. L'escriptor Manuel Vicent hi coincideix totalment en fer-ne el retrat: "Si hagués de definir-lo", afirma, "diria que era, per dir-ho d'alguna manera, com t'imaginaves un republicà, això és, culte, educat, tolerant. Era una bona persona, d'una gran erudició, afable i amb una sobretaula magnífica. Mira, en totes les tertúlies sempre hi ha algú que, quan ell parla, tothom calla. Aquest era el cas de Blasco".

El cineasta, poeta, erudit, bibliòfil, historiador, treballador autodidacte incansable... se'n va anar de colp i volta, enmig del silenci, tombat per un fulminant atac de cor, lluny de la València estimada. Sens dubte, amb la perspectiva actual, podem assegurar que fou una de les figures intel·lectuals més importants del País Valencià, també tristament de les més oblidades i això malgrat la insistència amb què el van reivindicar encara en vida personalitats de la cultura com el catedràtic de literatura espanyola Manuel Aznar Soler, l'investigador Josep Iborra, l'especialista en cinema Joaquim Romaguera, l'historiador del periodisme Antonio Laguna, l'estudiós Francesc Pérez Moragón —a qui li hagués agradat tenir una autobiografia del personatge— o el teòric de la comunicació Joan Manel Tresserras. Les seues aportacions a la història de la literatura, del teatre, de la premsa valenciana, són, fet i fet, d'una gran vàlua i podem afirmar que en molts sentits encara no han estat superades.

Blasco va nàixer a la Gran Via de les Germanies el 1921, justament davant d'on, al cap d'uns quants anys, fent xamfrà amb el carrer de Castelló, es construiria el cinema Coliseum, el *Coli*, un cinema de reestrena de qualitat que, amb una capacitat de 2.627 butaques, va ser durant un quant temps un dels cinemes més grans d'Espanya, com explica Miguel Tejedor en el seu llibre *Valencia, ciudad de cines, 1940-1950*. Valencià, doncs, de soca-rel, d'una família de classe mitjana urbana, d'idees avançades, val a dir de les que va perdre la guerra. Ell mateix, per evitar prendre mal, hagué d'anar-se'n a Madrid a fer el servei militar. A la capital, el 1942, i per mediació d'un amic del seu pare, va entrar a treballar per a CIFESA com a lector de guions. Des d'aleshores el cinema i la televisió serien el seu *modus vivendi*, tot i que ell mateix, director de pel·lícules com la popular *Amor bajo cero* (1960) amb Tony Leblanc i Concha Velasco, confessaria en *L'Aiguadolç* que, si bé sempre el va interessar el cinema, personalment mai no havia fet res que valguera la pena. Amb tot, algunes pel·lícules com *Armas contra la ley* (1961) o *Autopsia de un criminal* (1963), amb Francisco Rabal, representen una aportació original des del gènere negre fins al trist cinema de l'Espanya de la postguerra. Altrament, i a causa de la seua insadollable curiositat, Blasco va ser capaç de recopilar una enorme quantitat de filmacions perdudes amb imatges sobre el país que acabà donant a la Filmoteca Valenciana. De fet, a ell li devem, per exemple, la recuperació del primer film doblat al valencià, *El fava de Ramonet* (1933), sobre un sàinet de Lluís Martí, oncle de Luis Garcia-Berlanga. Una pel·lícula tan anecdòtica com es vulga, però que ens pot fer pensar sobre quin hauria estat el futur de la llengua del país si s'haguera incorporat amb

plenitud a un dels espectacles de massa més importants de la història. Tampoc no es pot desmerèixer la seua faena en TVE amb treballs com ara la sèrie *España, siglo xx*, que van gaudir d'una certa popularitat.

Pel relat de Gonçal Castelló, un altre represaliat pels vencedors, sabem de manera més detallada les peripècies de la seua fugida cap a Madrid. A les acaballes de la guerra Blasco, que encara no tenia 18 anys, havia estat designat per la Juventud Socialista Unificada (JSU) per dirigir el periòdic del front de l'Exèrcit del Centre. El diari, finalment, no va eixir a causa del colp d'estat de Casado i va haver de tornar a València justament quan les tropes franquistes assetjaven la ciutat. Eixí de la capital espanyola el 28 de març de 1939 amb un camió rus "carregat de gom a gom de civils i soldats". Una vegada a València, li calgué encara mamprendre el camí cap a Alacant amb un altre camió que va eixir del local de l'Aliança d'Intel·lectuals Antifeixistes. De res no li va servir tanta presa, perquè Blasco, com milers de republicans, va caure a la ratera d'Alacant esperant els vaixells que havien de salvar el que quedava de l'exèrcit republicà. Com el mateix Castelló, fou traslladat amb la resta de presoners al camp d'Albatera. El cas és que, si pogué escapolar-se del fatídic camp de concentració, fou perquè era menor d'edat. Tornà, doncs, a València i, posteriorment, s'amagà de les mirades venjatives enrolant-se en l'exèrcit. Tot plegat, al jove no li'n faltaven, de motius, per témer represàlies. Havia estat un dels membres del II Congrés d'Escriptors Antifeixistes en Defensa de la Cultura celebrat a València el 1937, com certifica una vella foto en què se'l veu darrere d'Antonio Machado i a prop del també poeta León Felipe i del novel·lista alemany Gustav Regler. En el congrés coneixeria també Pompeu Fabra, Tristan Tzara o Nicolás Guillén, entre altres, personatges que degueren despertar encara més la seua sensibilitat i fam de saber.



Homenatge a Joan Fuster l'any 1968 en el restaurant La Pepica. D'esquerra a dreta, Ricard Zamorano, Gonçal Castelló, Joan Fuster, Ricard Blasco, Enric Soler i Godes i Joaquín Maldonado. ARXIU JOAN FUSTER

Por dels vencedors també, perquè des de ben jove havia estat un militant decidit de la cultura. A setze anys col·laborà en *Nueva Cultura*, la revista impulsada per l'artista Josep Renau i que, en paraules de Manuel Aznar, fou "la millor revista cultural publicada al segle xx al País Valencià". Precoç i infatigable, el 1937 va publicar, amb pròleg del seu admiradíssim Carles Salvador, el llibre de poemes *Elegia a un mort*, primer volum de la mítica col·lecció "L'Espiga". No debades, Blasco descobreix des de ben aviat, com recorda Pérez Moragón, que el català és una llengua de cultura i participa en l'entusiasme del valencianisme republicà i sense complexos de l'època.

Blasco mai no perdria l'horitzó d'aquests ideals valencianistes, seria també un antifeixista convençut, una persona amb conviccions esquerranes ben arrelades; idees que mantindria amb fermesa també en l'època en què la Transició es va convertir en un enorme abocador de renúncies, dissimulacions i silencis. Així, quan l'any 1987 la Generalitat Valenciana commemorà el mític congrés, Blasco no s'estigué de mostrar-se molt crític amb el plantejament que segons ell l'inspirava. "La commemoració de 1987", afirma en una entrevista a Tomàs Llopis i Carles Mulet, "s'hi va orquestrar amb el doble objectiu de servir de caixa de ressonància al missatge socialdemòcrata que volia emetre el Poder i alhora servir de Jordà redemptor perquè alguns intel·lectuals excomunistes rentassen llurs culpes. No hi havia cap interès d'analitzar a fons la vigència de les idees de 1937 (...)". Conseqüent amb el que pensava, no vacil·là a marxar "ostensiblement" de la sala on se celebrava el congrés quan va veure que Jorge Semprún no el feia pujar a l'estrada per intervenir. Blasco ho faria, però, l'endemà en una taula moderada pel seu bon amic Joan Fuster, que coneixia des dels anys seixanta.

La vida a Madrid l'allunyà físicament del País, però no de les inquietuds polítiques i culturals dels primers temps d'autonomia. La seua aportació al procés de redreçament del País tindria un caràcter cultural ben marcat. Blasco signaria articles, tots d'una qualitat enorme, en publicacions com *L'Espill*, *Revista de Catalunya*, *Avui*, *Serra d'Or*, *La Rella*, *L'Avenç*, *Diario de Valencia*, *El País*, *Cairell*, *Gorg*, *La Gran Enclopedia de la Región Valenciana* o *Lletres de Canvi*. Seria també l'esperó de projectes literaris com el de la revista *Corcel*, nascuda el 1942 en la tertúlia del Bar Galicia, on es reuneix també amb Jorge Campos i Pedro Caba. Una publicació feta del no-res i que, això no obstant, donaria veu a poetes castellans tan importants com Vicente Aleixandre o José Hierro.

Com altres valencians a Madrid, Blasco trobà en la Colla del Tirant el refugi ideal i ell mateix n'esdevingué una peça important. La Colla nasqué justament després de la projecció el 10 de maig de 1969 de la pel·lícula *El fava de Ramonet* localitzada per Blasco. A la sessió assistiren un grapat d'amics entre els quals hi havia Vicent Ventura, Joan Fuster, Manuel Vicent, el mallorquí Josep Melià, Garcia Candau, Francesc de Paula Burguera, els pintors Joan Genovés i Ricard Zamorano, Lluís Carandell o Gonçal Castelló, entre altres.



La Colla Tirant lo Blanc a Madrid l'any 1969. Hi ha Vicent Ventura, Juan Mollà, Fernando Romeu, Juan Genovés, Lluís Carandell, Josep Melià, Francesc Burguera, Julià Garcia Candau, Josep Carles Clemente, Joan Fuster, Manuel Vicent i Gonçal Castelló. Ricard Blasco, assegut, és el segon de la primera fila per l'esquerra, al costat de Fuster. **ARXIU JOAN FUSTER**

La distància, certament, no li impedí la realització d'una obra vastíssima, important, sòlida, construïda, com assenyala Pérez Moragón, “des de l'autodidactisme, amb rigor, sense recursos i a força de treball. Impressiona pensar el que potser hauria aconseguit si haguera comptat amb el suport, posem per cas, d'una universitat”.

Un dels seus treballs principals és *La premsa del País Valencià (1790-1983). Catàleg bibliogràfic de les publicacions periòdiques aparegudes al País Valencià des de 1790 fins els nostres dies, I. Material per al seu estudi*. L'objectiu d'aquesta obra no era cap altre sinó rastrejar i enregistrar totes les publicacions valencianes guardades a hemeroteques i biblioteques. El 1992 Joan Manuel Tresserras, en un article publicat en la revista *Treballs de Comunicació*, assegura que “són les cent setanta millor pàgines que mai hagi pogut llegir sobre protoperiodisme en qualsevol banda”, una obra excepcional, d'un gran nivell, incomprendiblement oblidada, es queixa.

Cal assenyalar també el seu article “El valencianisme cultural de la guerra civil”, publicat el 1979 en el primer número de la revista *L'Espill*, en què farà aportacions importants molt notables al coneixement d'aquella època. En aquesta mateixa línia publicarà, juntament amb el seu amic Alfons Cucó, *El pensament valencianista (1968-1939) —La Magrana—*, un altre text imprescindible.

Manuel Aznar posarà en relleu la importància de la seua tasca com a historiador de la literatura valenciana del segle xx amb aportacions imprescindibles, com ara la del *Teatre*

*al País Valencià durant la guerra civil (1936-1939) (1986) o Poesia política valenciana 1802-1938 (1979)*. El professor Aznar insisteix, però, amb la intenció de Blasco d'escriure una història de la literatura valenciana del segle xx, una obra encara hui per fer.

Al llarg de la vida rebé alguns reconeixements públics, res per comparació, però, amb els rebuts per alguns personatges valencians contemporanis seus a qui les institucions valencianes es van cansar de premiar la fidelitat a una manera determinada d'entendre el país. Alguna referència enciclopèdica recull la seua trajectòria vital de manera succinta. Algunes de les seues afirmacions, més de vint anys després, són d'una vigència espaordidora en un país que s'ha abandonat al provincianisme més estèril, per no dir als vicis del pensament reaccionari. Davant de la separació cultural i el particularisme provincià, Blasco oposava una visió pragmàtica i moderna. Així, doncs, en relació amb la unificació positiva del món cultural català a través dels mitjans de comunicació de massa, Blasco afirmava a Mulet i Llopis: "És que crec que això és el que han vist els lletraferits del País. Que no poden excloure's voluntàriament del seu món. Renunciar a projectar-se sobre territoris de la seua mateixa llengua per un amor local mal entès, això és condemnar-se al suïcidi".

Al cap de vint anys l'ombra d'un erudit com Ricard Blasco continua projectant-se sobre el país de les disputes estèrils.